

ALKOHOLITUTKIMUS- SÄÄTIÖ



VUOSIKERTOMUS

2010

ALKOHOLITUTKIMUSSÄATIÖ



VUOSIKERTOMUS

2010

MANNERHEIMINTIE 164a, HELSINKI

PL 30, 00271 HELSINKI

www.alkoholitutkimussaatio.fi

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

HALLITUS 2008–2010:

PUHEENJOHTAJA

Jussi Simpura, tutkimusprofessori

VARAPUHEENJOHTAJA

Erkki Vuori, professori

JÄSENET

Janne Kivivuori, tutkimusjohtaja

Esa Korpi, professori

Anja Koski-Jännes, professori

Tapani Melkas, johtaja

Pekka Sulkunen, professori

Jari Tiihonen, professori

Jaakko Uotila, toimitusjohtaja

TYÖVALIOKUNTA 2008–2010:

PUHEENJOHTAJA

Jussi Simpura, tutkimusprofessori

JÄSENET

Esa Korpi, professori

Pekka Sulkunen, professori

Erkki Vuori, professori

ASIAANTUNTIJAT

Pekka Hakkarainen, dosentti

Kalervo Kiiänmaa, tutkimusprofessori

RAHAPELITUTKIMUSVALIOKUNTA 2008–2010:

PUHEENJOHTAJA

Pertti Alasuutari, professori

JÄSENET

Kari Haavisto, neuvotteleva virkamies

Visa Heinonen, professori

Mauri Marttunen, professori

Kari Poikolainen, tutkimusjohtaja

Kati Rantala, dosentti

Kari Vesala, dosentti

SIHTEERI JA TUTKIMUSJOHTAJA:

Kari Poikolainen, dosentti 30.9.2010 asti

Tomi Lintonen, dosentti 1.10.2010 lähtien

SISÄLLYS

YLEISKATSAUS.....	5
HALLINTO	6
TUTKIMUSTOIMINTA	7
TUTKIMUSSOPIMUKSET JA YHTEISTYÖHANKKEET	7
APURAHAT	24
VARSINAISET APURAHAT	24
LAUDATURTYÖT	25
TUTKIMUSSOPIMUSAPURAHAT.....	25
<i>Aikaisempiin päätöksiin perustuvat jatkorahoitukset</i>	<i>25</i>
<i>Uudet rahoituspäätökset.....</i>	<i>26</i>
RAHAPELIAPURAHAT.....	27
MUU TOIMINTA.....	28
MUU TOIMINTA KOTIMAASSA.....	28
KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ	29
TALOUS.....	30
SÄÄTIÖN TOIMINTAAN LIITTYVIÄ JULKAISUJA	31

YLEISKATSAUS

Alkoholitutkimussäätiön tukea saaneita väitöskirjoja julkaistiin vuoden 2010 aikana neljä. Kansainvälisen arviointimenettelyn läpikäyneitä uusia artikkeleita ilmestyi 11. Lisäksi ilmestyi viisi muuta tieteellistä kirjoitusta. Jatkorahoitusta myönnettiin neljälle tutkimussopimushankkeelle.

Vuonna 2010 päätettiin aloittaa kahden uuden tutkimussopimushankkeen rahoittaminen. Ensimmäisessä tutkitaan mielen, ruumiin ja sosio-kulttuurisen yhteenkietoutumista eurooppalaisten lääkäreiden alkoholiajattelussa 1700-luvun lopulta 1800-luvun puoliväliin. Hanke on jatkoa Suomen Akatemian Päihteet ja addiktio –ohjelmassa aloitetulle työlle. Toisessa hankkeessa tutkitaan huumeisiin liittyviä kuolemia ja riskienhallintaa institutionaalisesta sekä käyttäjän näkökulmasta. Hanke käynnistyy rekisteriaineistojen analyysillä. Aiemmin alkaneita sopimushankkeita esitellään jäljempänä kohdassa *Tutkimustoiminta*.

Vuonna 2010 säätiön toimintaan ja rahoitukseen vaikutti perinteisen alkoholitutkimuksen tukemisen lisäksi kaksi uutta, lyhytaikaista toimintamuotoa. Säätiö osallistui Suomen Akatemian rahoittamaan nelivuotiseen kansainväliseen tutkimuskonsortioon "Addiktion teoriat ja mielikuvat" tutkimalla addiktioiden aatehistoriaa, syytekijöitä ja luonnetta. Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa solmitun sopimuksen mukaisesti säätiö julisti haettavaksi apurahoja rahapeliongelmiin tutkimukseen ja myönsi tukea tähän tarkoitukseen liki 300.000 euroa.

Alkoholitutkimussäätiö toimii Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ti-loissa osoitteessa Mannerheimintie 164a.

HALLINTO

Säätiön hallituksen kokoonpano oli kertomusvuonna seuraava: sosiaali- ja terveysministeriön nimittämät jäsenet: johtaja *Tapani Melkas*, professori *Esa Korpi* ja tutkimusprofessori *Jussi Simpura*; opetusministeriön nimittämät jäsenet: professori *Anja Koski-Jännes*, professori *Pekka Sulkunen* ja professori *Jari Tiihonen*; Tieteellisten seurain valtuuskunnan nimeämät jäsenet: tutkimusjohtaja *Janne Kivivuori* ja professori *Erkki Vuori*; Alko Oy:n nimeämä jäsen: toimitusjohtaja *Jaakko Uotila*. Hallituksen puheenjohtajana on ollut *Simpura* ja varapuheenjohtajana *Vuori*.

Hallituksen toimikausi oli katkolla vuoden 2010 lopulla ja uudessa, toimikauden 2011–2013 hallituksessa jatkavat seuraavat vanhan hallituksen jäsenet: professori *Esa Korpi*, tutkimusprofessori *Jussi Simpura*, professori *Erkki Vuori* ja toimitusjohtaja *Jaakko Uotila*. Uusina jäseninä hallitukseen nimitettiin tutkija *Heini Kainulainen*, johtaja *Taru Koivisto*, professori *Markku Koulu*, erikoistutkija *Pia Mäkelä* ja vararehtori *Elianne Riska*.

Työvaliokuntaan ovat kuuluneet hallituksen jäsenet *Korpi*, *Sulkunen* ja *Vuori*. Puheenjohtajana on ollut *Simpura*. Asiantuntijoina olivat dosentti *Pekka Hakkarainen* ja tutkimusprofessori *Kalervo Kiiänmaa*. Tutkimusjohtajana ja sihteerinä toimi *Kari Poikolainen*. Tilintarkastajana oli KHT *Olavi Guttorm* (varalla KHT *Timo Tuokko*). Taloudenhoitajana oli *Hannu Lindroth*.

Rahapelitutkimusvaliokuntaan ovat kuuluneet sosiologian professori *Pertti Alasuutari* Tampereen yliopistosta, kuluttajaekonomian professori *Visa Heinonen* Helsingin yliopistosta, psykiatrian professori *Mauri Marttunen* Kuopion yliopistosta, tutkimusjohtaja *Kari Poikolainen* Alkoholitutkimussäätiöstä, dosentti *Kati Rantala* Oikeuspoliittiselta tutkimuslaitokselta ja sosiaalipsykologian dosentti *Kari Vesala* Helsingin yliopistosta.

Hallitus kokoontui kaksi kertaa, työvaliokunta kuusi kertaa ja rahapelitutkimusvaliokunta yhden kerran.

Säätiön tutkimusjohtaja *Kari Poikolainen* jäi eläkkeelle 30.9.2010. Tutkimusjohtajan tehtävän täyttöprosessi käynnistettiin säätiön hallituksen syyskokouksessa 2009. Tehtävää haki kymmenen ansioitunutta tieteenharjoittajaa, joista hallitus valitsi kokouksessaan 20.4.2010 Alkoholitutkimussäätiön tutkimusjohtajaksi filosofian tohtori, dosentti *Tomi Lintosen*. Lintosen työsuhde alkoi 1.9.2010 ja tutkimusjohtajan tehtävät siirrettiin hänelle 1.10.2010.

TUTKIMUSTOIMINTA

TUTKIMUSSOPIMUKSET JA YHTEISTYÖHANKKEET

Säätiön ohjelmaan sisältyvät tutkimukset ovat edistyneet seuraavasti:

184 Alkoholi ja naiset Suomessa 1917–1987.

Kieltolaki on vaikuttanut nykyisiin alkoholikäsitteisiimme ja alkoholi-politiikkaamme. Aikaisemman tutkimuksen kieltolakikuva on varsin miehinen ja yhteiskunnan ”ylätason” toimijoihin – eduskuntaan, hallitukseen ja raittiusliikkeen johtoon keskittyvä. Naisten kieltolakimielipiteiden kehitys on erityisen kiinnostava, koska oletettu kieltolain sataprosenttinen kannatus osoittautuikin kansanäänestyksessä 1931 enemmistön vastustukseksi. Tutkimus luo uutta näkökulmaa kieltolakiajan historiaan yhdistämällä sosiaalishistoriallisen mentaliteettien tutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen analyysivälineitä ja teoreettisia näkökulmia. Aineistona on lehdistömateriaalia sekä nais-, kieltolaki- ja raittiusjärjestöjen sekä keskeisten kieltolakitoimijoiden arkistoja. Tutkimuksen kohteena ovat sekä diskurssit että konkreettinen toiminta. Kieltolakikeskustelussa naiset perustelivat osanottonsa yhteiskunnalliseen keskusteluun satavuotiaalla koti- ja perhekeskeisellä aatteellisella jatkumolla, johon liitettiin myös moraalien ja sosiaalipolitiikan kysymykset. Toisaalta naiset esiintyivät työssäkäyvinä veronmaksajina, äänestävinä, tasa-arvoisina kansalaisina. Naisten kieltolakikeskustelun keskeisin kysymys oli, parantaako vai huonontaako kieltolaki perheiden raittiuslannetta ts. estääkö se isä, aviomiehiä ja poikia juomasta. Mediassa ja järjestöjen sisäisissä julkisuuksissa puolustettiin raittiutta ja kieltolakia lähes kieltolakiajan loppuun saakka. Tämä diskurssi oli ristiriidassa sekä arkijulkisuuden diskurssin että alkoholin läsnäoloa suosineiden käytäntöjen kanssa. Väitöskirjatyö (monografia) alkoi 2002 hankkeessa Alkoholi ja naiset Suomessa 1917–1987. Sen muut tutkijat olivat Matti Peltonen ja Hanna Kuusi. Hankkeen tuloksia on raportoitu teoksessa Alkoholin vuosisata: suomalaisten alkoholiolojen vaiheita 1900-luvulla (SKS 2006). Kaartinen on jatkanut työtään Alkoholitutkimussäätiön henkilökohtaisella apurahalla 1.1.2008–31.3.2010. Tutkimusta on 1.7.–31.9.2010 rahoittanut myös Helsingin Yliopisto. Käsikirjoitus on jätetty esitarkastukseen 15.2.2011. Tutkija: *Aija Kaartinen*, Alkoholitutkimussäätiö. (Aija.Kaartinen@helsinki.fi)

185 *Toistuvasti rattijuopumuksesta tuomittujen henkilöiden kokemukset rattijuopumuksesta.*

Rattijuopot ohjautuvat keskusteluhoitoihin pääasiallisesti rangaistusseuraamuksia määrättäessä. Yleensä hoito-ohjelmat tarjoavat liikennevalistusta tai hoitoa päihdeongelmaan. Asiakkaiden heikko motivaatio hoitoon sekä rattijuoppojen heterogeenisuus asiakasryhmänä ovat tuottaneet painetta yksilöllisempään hoidon suunnitteluun sekä hoitovaihtoehtoihin. Tutkimuksen kohteena ovat toistuvasti rattijuopumuksesta tuomittujen henkilöiden hoidollisissa keskusteluissa tuottamat kertomukset. Pyrkimyksenä on selvittää rattijuoppojen tapoja konstuoida itsensä toimijana hoidollisessa tilanteessa, jossa heitä vastuutetaan sosiaalisen sopimuksen rikkomisesta. Tutkimusaineisto muodostuu 30 henkilön viiden tunnin tutkimus- ja hoitajaksoista. Hoitajakset videoitiin ja tallenteet saatettiin tekstimuotoon. Tutkimuksen teoreettinen ja metodinen lähestymistapa on narratiivinen. Alkoholitutkimussäätiö rahoitti tutkimusta vuosina 2002–2005. Tutkimushankkeen aikana julkaistiin artikkeli *Counselling Psychology Quarterly* -julkaisussa ja pidettiin kaksi esitelmää kotimaassa. Vuodesta 2006 lähtien tutkimustyö on edennyt tutkijan muun työn ohessa. Koko aineistoa koskeva tutkimusraportti tarkastetaan psykologian alan lisensiaattitutkimuksena. Ensimmäisessä osa-tutkimuksessa ”Sense of agency in narrative processes of repeatedly convicted drunk drivers” kuvattiin kahden asiakkaan kerrontaprosesseissa rakentuvia, rattijuopumukselle annettuja merkityksiä. Asiakkaiden rattijuopumukset rakentuivat vastakkaisiksi ratkaisuksi koetulle toimijuudentunnon ongelmalle; toiselle rattijuopumus oli pakottava toiminnallinen ratkaisu, jossa asiakas luopui toimijuuspositiostaan. Toiselle asiakkaalle rattijuopumus oli tietoinen valinta ja yritys korostaa autonomista toimijuustuntoa. Koko aineiston, eli 30 asiakkaan kertomusten, analyysissä löydettiin viisi toimijuuskertomustyyppiä: Provosoidun toimijuuden kertomuksissa (11) päähenkilökertojat tuottivat rattijuopumuksen ei-reflektoituna arkisena toimintana ja eikä rattijuopumus merkityksellistynyt vastuullisuuden kautta. Heikon toimijuuden kertomuksissa (8) kertojat siirsivät vastuun itsen ulkopuolelle arvioimalla päähenkilön toimijuuden ongelmalliseksi, mutta asemoimalla kertojan päähenkilöstä erilliseksi toimijaksi. Itsekeskeisen toimijuuden kertomuksissa (5) päähenkilö-kertojat puolustivat reaktiivisesti toimijuuttaan rattijuoppona ja kielsivät vastuun eksplisiittisesti. Akraattisen toimijuuden kertomuksissa (3) kertojat refleктоivat rattijuopumusta päähenkilön oppositionaalisena toimintana sekä tapana tuottaa autonomia-tunnetta. Kertojat refleктоivat rattijuopumusta vastoin parempaa tahtoa toimimisena ja prosessoivat akraattista toimintaansa ongelmallisena interpersonaalisen suhtautumis- ja toimintatapana. Reflektiivinen kerronta tuotti relationaalista toimijuustuntoa ja mahdollisuuden vastuullisempaan

toimijuuteen. Ei-omistetun toimijuuden kertomuksissa (3) rattijuopumus kerrottiin tapahtumana, joka johtui päähenkilön toimijuuden ulkopuolelta tulevista tekijöistä. Päähenkilö rattijuoppona ei kuvautunut subjektina eikä toimijana. Puuttuvat subjekti- ja toimijapositiot poistivat vastuullisen toimijan position kertojilta. Tutkija: *Minna-Leena Pulkkinen*, Jyväskylän yliopiston psykologian laitos. (minpul@psyka.jyu.fi)

190 *Haittojen vähentäminen ja matala kynnyks suomalaisessa huumehoidossa. Etnografinen kuvaus suonensisäisten huumeiden käyttäjien terveysneuvonnasta.*

Tarkastelen tutkimuksessa suomalaisen huumeausaine- ja hyvinvointipoliittikan hallintakäytännöissä ja ajattelutavoissa viime vuosikymmenen aikana tapahtuneita ja ounasteltuja muutoksia huumehoitoa koskevan esimerkin avulla. Tutkimuksen kohteena ovat vuonna 1997 toimintansa aloittaneet ruiskujen ja neulojen vaihtopisteet, so. *terveysneuvontapisteet*, ja niiden edustama huumeongelmien hallintatapa, jossa on korostunut muun muassa ”käyttäjä”- ja ”asiakaslähtöisyys” sekä huumeidenkäyttäjien yhteiskunnallisen aseman parantaminen erilaisin ”osallistavin” menetelmin. Tämän lisäksi pisteet perustavat toimintansa haittojen vähentämisen ajattelutavalle, joka varsinkin toiminnan alkuvaiheessa poikkesi suuresti suomalaisen päihdehuollon perinteisistä, raittiuteen tähtäävistä ajattelu ja toimintatavoista. Tutkimus on kokonaisuutena terveysneuvontatoiminnan ideologisista lähtökohdista ja siitä, kuinka ne kääntyvät huumeidenkäyttäjien kohdistuviksi käytännöllisiksi interventioiksi. Tutkimuksessa arvioidaan myös toiminnan merkitystä sekä huumeidenkäyttäjien itsensä että muun yhteiskunnan kannalta. Tämän lisäksi terveysneuvontapisteet ovat tutkimuksessa näköalapaikka erilaisiin vallalla oleviin sosiaalisten ongelmien määrittely- ja hallintatapoihin. Näiden kysymysten osalta tutkimus yhdistyy keskusteluun ns. kansalaisyhteiskunnan ja erilaisten kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksista auttaa sosiaalisten ongelmien hallintaa ja ratkaisua. Etnografinen aineisto koostuu yhteensä vuoden ajalta pisteissä ja niiden liepeillä – kaduilla ja kokouksissa – tehdyistä havainnoista sekä pisteiden työntekijöille ja asiakkaille tehdyistä haastatteluilta. Taustamateriaaliksi on kerätty terveysneuvontapisteiden toimintaa koskevia lehdistä ja lehtiartikkeleita, toimintaa koskevia hallinnollisia dokumentteja sekä huumeidenkäyttäjille suunnattua terveysneuvontamateriaalia. Tutkimuksesta on tulossa neljä artikkelia ja yhteenvedon käsittävä artikkeliväitöskirja. Tutkimuksen ensimmäinen artikkeli julkaistiin vuonna 2007 *Yhteiskuntapolitiikka* -lehdessä. Vuonna 2009 julkaistiin kaksi artikkelia (*Journal of Health Management and Organisation* ja *Sosiologia*), viimeisteltiin tutkimuksen neljäs artikkelikäsitelmä *Critical Social Policy*-lehteen ja aloitettiin yhteenvedon kirjoittaminen. Tutkimus valmistuu vuoden 2010 aikana. Tutkija: *Riikka Perälä*, Alkoholitutkimussäätiö.

196 *Huumeet ja yhteiskunnalliset haitat.*

Helsinkiläisistä huumemarkkinoista ei ole aikaisemmin tehty etnografista tutkimusta. Uuden tiedon tuottamisella on oma painoarvonsa suomalaisessa huumetutkimuksessa. Etnografian valitsemiseen vaikutti ennen kaikkea tutkimuksen aihe. Aineistona käytettiin etnografisia tutkimusmenetelmiä; osallistuvaa ja osallistumatonta havainnointia, keskusteluja sekä avoimia haastatteluja. Aineistona käytettiin myös viranomaishaastatteluja sekä esitutkintapöytäkirjoja törkeistä huumauserikoksista. Tutkimuksen teko alkoi vuoden 2004 alussa. Tutkimus on esitarkastusvaiheessa ja valmistuu vuoden 2010 aikana. Tutkija: *Jussi Perälä*, Alkoholitutkimussäätiö. (jussi.perala@thl.fi)

199 *Vuonna 2004 alkoholin verotuksessa ja tuontisäädöksissä tapahtuneiden muutosten vaikutukset alkoholin käytöstä aiheutuviin haittoihin: ainutlaatuinen luonnollisen kokeen asetelma.*

Alkoholin huomattava hinnan lasku on kansainvälisestikin ainutlaatuisen tapahtuma, jolla on ennustettu olevan merkittävät vaikutukset erilaisiin haittoihin. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten vuoden 2004 alkoholin hinnan laskeminen vaikuttaa alkoholinkäyttöön liittyvään kuolleisuuteen, sairastavuuteen ja rikollisuuteen Suomessa. Kuolleisuutta, sairastavuutta ja poliisin kirjaamia rikoksia tutkitaan monipuolisin tilastollisin menetelmin ennen/jälkeen –asetelmin ja aikasarja-analyysin, sekä rikoksia myös aluetason asetelmalla. Tutkimuksen aineistot on hankittu Tilastokeskuksesta, THL:stä (ent. Stakes) ja poliisista. Vuonna 2010 on viimeistelty väitöskirjan yhteenvetoartikkelia ja osatutkimusta, joka on hyväksytty julkaistavaksi kansainvälisessä tiedelehdessä (ks. alla). Väittelin valtiotieteiden tohtoriksi 10.4.2010 aiheesta “The effects of the 2004 reduction in the price of alcohol on alcohol-related harm in Finland: A natural experiment based on register data”. Vastaväittäjänä toimi dosentti Jussi Simpura. Väitöskirja sai arvosanan *eximia cum laude approbatur*. Väitöskirjan julkaisi Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos yhteistyössä Suomen Väestötieteen Yhdistyksen kanssa. Tutkimushankkeen viides ja viimeinen tutkimusartikkeli on hyväksytty julkaistavaksi loppuvuodesta kansainvälisessä tiedelehdessä: Herttua K, Mäkelä P, Martikainen P. The effects of a large reduction in alcohol prices on hospitalisations related to alcohol: a population-based natural experiment. *Addiction*. Hyväksytty julkaistavaksi 3.11.2010. Hankkeeseen liittyviä päätuloksia ja niistä vedettävistä alkoholipoliittisia johtopäätöksiä olen esitellyt kahdessa ulkomaisessa konferenssissa ja useissa kotimaisissa seminaareissa ja kokouksissa. Tutkijat: *Kimmo Herttua*, Helsingin yliopiston Sosiologian laitos, sekä *Pia Mäkelä*, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, ja *Pekka Martikainen*, Helsingin yliopiston Sosiologian laitos. (kimmo.herttua@helsinki.fi)

201 *Sosiaalisuus, sukupuoli ja juominen. Etnografinen tutkimus nuorten aikuisten ravintolakäyttäytymisestä.*

Tutkimuksessa analysoidaan biletystä, Suomen lisäksi muualla maailmassa keskeiseksi muodostunutta juomistilannetta, jossa keskeistä on kollektiivinen humaltuminen ja vapaamuotoinen juhlinta julkisissa tiloissa. Näin biletyks ilmentää juomiskulttuurin lisäksi julkisessa tilassa ja siinä tapahtuvassa toiminnassa meneillään olevia muutoksia, joita ovat muun muassa eri sukupuolille asetuvat erilaiset toimintaodotukset. Biletystä ja siihen liittyvää juomista tarkastellaan sosiaalisten emootioiden tavoitteluna ja tuottamisena, jossa bilettäjä tekevät konkreettisesti toiminnassaan näkyviksi itselleen tärkeimpiä arvoja ja ihanteita. Tutkimuksen pääaineistoina on etnografinen havainnointi helsinkiläisyökerhoissa, mitä täydennetään bilettäjien kvalitatiivisilla teema- ja ryhmähaastatteluilta sekä päiväkirjoilla. Tutkimuksessa on tunnistettu biletysten perusmekanismiksi pienryhmissä tapahtuva, muutaman perustoiminnon intensiivinen ja nopeatahtinen tekeminen. Keskeisiä toimintoja ovat tanssiminen, juttelu, toisten ihmisten ja yökerhon puitteiden katselu sekä juominen, ja näiden toimintojen varassa bilettäjä tavoittelevat ja tuottavat pienryhmissään sosiaalisia emootioita itselleen ja toisilleen. Tutkimuksessa analysoidaan tarkemmin näiden toimintojen sosiaalista ja emotionaalista logiikkaa. Tutkimuksessa on tunnistettu myös kolme erilaista biletysgenreä, joissa näitä perustoimintoja tehdään hieman erityylyisesti ja eri tavoin, mikä konkretisoi erilaisia sosiaalisia arvoja ja ihanteita. Hassattelugenre ("fool genre") luo hulluttelevaa karnevaalihenkeä ja sitä kautta vahvaa tasavertaisuuden tunnetta bilettäjien keskuuteen; "cool genressä" korostetaan yksilöllistä autonomiaa ja autenttisuutta; ja "premium genressä" puolestaan yksilöllisiä saavutuksia ja statusta. Myös juomisen sääteily ja sukupuolierot ilmenevät erilaisina eri kehyksissä. Toisin kuin voisi luulla, genret eivät jakaudu yksiselitteisesti bilettäjien kulttuurisen tai sosioekonomisen aseman mukaan. Genret eivät jakaudu myöskään yökerhoittain. Useimmissa yökerhoissa on erityylyisiä osastoja, joita hallitsee eri genre, ja samatkin ryhmät omaksuvat bileillan aikana useampia genrejä. Toisaalta samatkin yksilöt bilettävät eri tavoin myös erilaisten kaveriporukoidensa kanssa eri biletystilanteissa. Tutkimuksessa tarkastellaan tätä sosiaalista monipuolisuutta nuorten suomalaisaikuisten keskeisenä elämäntapaihanteena sekä tarkastellaan yökerhoja erityisenä julkisena tilana, joka mahdollistaa tämänkaltaisen laaja-alaisen ekspressiivisyyden. Tutkimus alkoi 2003 ja nyt kirjoitetaan tutkimuksen loppuraporttia (monografia). Hankkeessa on julkaistu kaksi referee-artikkelia ja kirjoitettu kaksi referee-artikkelia, sekä julkaistu muita lyhyempiä tekstejä. Hankkeesta on pidetty neljä kansainvälistä ja kaksi kotimaista esitelmää. Tutkija: *Antti Maunu*, Alkoholitutkimussäätiö. (antti.maunu@helsinki.fi)

205 *Alkoholin aiheuttaman sikiövaurion molekyyli-tason syntymekanismit.*

Alkoholin aiheuttama sikiövaurio (FAS) aiheuttaa kasvun hidastumista, henkistä jälkeenjääneisyyttä, kasvonpiirteiden poikkeavuutta ja sydänvikoja. FAS-lasten syntymä ja hoito aiheuttaa perheille huolta sekä kustannuksia yhteiskunnalle. Raskauden aikana juotu alkoholi vaurioittaa varsinkin sikiön keskushermostoa. Aivojen kehityshäiriöt saattavat johtua kolesteroliaineenvaihdunnan häiriintymisestä, sillä kolesteroli on tärkeä solujen kasvuille. Tutkimushankkeessa on selvitetty alkoholin aiheuttamaan sikiövaurioon johtavia lipidiaineenvaihdunnan häiriöitä tutkimal-la kaikkien geenien ilmentymistä (ekspressiota) ja proteiinien synteesiä sekä itse sikiössä että myös istukassa. Koemallina on ollut vatsaonteloon annettu alkoholi-injektio hiirille raskauden alkuvaiheessa. Viime vuoden aikana tutkiessamme lipidien siirtymistä emosta istukan läpi sikiöön havaitsimme, että myös muiden molekyylien siirtyminen istukan läpi sikiöön puolelle on merkittävästi lisääntynyt. Muutosten merkitystä olemme tutkineet paitsi itse sikiössä myös sikiönkehitykseen olennaisesti vaikuttavissa muissa rakenteissa kuten istukassa ja ruskuaispussissa. Olemme myös selvittäneet tarkemmin metaboliareittejä, joita em. eläinkokeiden ja DNA-mikroarray-analyyysien perusteella alkoholi muuttaa sikiökehityksen aikana. Erityisesti kolesterolin synteesiin liittyvät entsyymit ovat olleet huomion kohteena. Näistä tutkimustuloksista on valmiina käsikirjoitukset: (1) Alcohol consumption during pregnancy disturbs cholesterol synthesis and lipid metabolism in placenta. (2) Malfunction of angiogenesis gene family is associated with malformation of FAS placenta and permeability changes. Tutkijat: *Markku Savolainen, Saeid Haghghi Poodeh, Jussi Vuoristo ja Tuire Salonurmi*, Oulun yliopisto, kliinisen lääketieteen laitos, sisätaudit. (markku.savolainen@oulu.fi)

206 *Alkoholin suurkulutuksen toteaminen proteiiniperäisillä biomarkkereilla.*

Lisääntyneen alkoholinkäytön toteamiseen käytetään laboratoriotutkimuksista yleisimmin glutamyyli-transferaasia sekä transferiini-putoja, joista puuttuu sialihappoa. Kumpikaan näistä ei ole kovin spesifinen. Siksi projektimme tärkein tavoite on etsiä proteomisin menetelmin biologisia merkkiaineita joita voi tehokkaasti käyttää alkoholin riskikäytön ennakointiin ja toteamiseen. Tutkimusmateriaalia on saatu kahdesta eri tavoin alkoholia suosivasta rottakannasta, AA (Alko Alcohol) ja ANA (Alko Non-Alcohol), sekä FinnRisk 2007 – tutkimukseen osallistuneista potilaista. Eläinkokeet, käsittäen jatkuvan ja jaksoittaisen juomisen osiot, on suoritettu THL:ssa vuonna 2007 ja eläimistä on kerätty plasma-, virtsa- ja selkäydinneste näytteitä. Näytteiden analyysi suoritetaan käyttäen modernin proteomisen tutkimuksen menetelmiä kuten massaspektrometriaa (MALDITOF/TOF, 'matrix assisted laser desorption ionization

time-of-flight' ja ESI-IT, 'electrosprayion-trap') sekä kaksisuuntaista geielektroforeesia (2-DE). Uutena tekniikkana käytimme vuonna 2010 nk. kaksiulotteista ultrakorkean paineen nestekromatografiaa, joka on liitetty uuteen korkean erotuskyvyn ioniliikkuvuus massaspektrometriin (2D-LC-UPLC-IMS-MS). Tämä tekniikka edustaa täysin uutta mahdollisuutta selvittää erittäin herkästi proteiinien ilmentymisen eroja tutkittavien ja verrokkien välillä. Menetelmien valinta ja optimointi systemaattiseen analyysiin on saatettu loppuun 2-ulotteisen geielektroforeesin osalta. Virtsanäytteiden osalta näyteajot yksisuuntaisella nestekromatografialla on päätetty. Jaksoittaisen juomisen osion plasmanäytteistä kummankin kannan kaikkien ryhmien alku- ja loppupisteet on käsitelty ja niiden analysointi sekä proteiinien tunnistus ovat edelleen käynnissä. Selkäydinneste näytteet tullaan käsittelemään ainoastaan uudella 2D-LC-UPLC-IMS-MS menetelmällä sen osoittaman ylivoimaisen herkkyuden vuoksi. Virtsanäytteet ja plasmanäytteet tullaan käsittelemään myöskin em. tekniikalla. Sekä 2D geielektroforeesi, että 2D-LC-UPLC-IMS-MS tuloksia tullaan vertaamaan keskenään. Vuoden 2010 aikana projekti jatkui viiden kuukauden (01.01.2010 – 31.05.2010) ajan. Tämän jakson aikana suoritimme ainoastaan plasma näytteiden uuden käsittelyn soveltuen paremmin 2D-LC-UPLC-IMS-MS analyysieihin ja löysimme plasmanäytteistä näytteiden alku (t = 0 vkoa) – ja loppupisteiden (t = 25 vkoa) vertailuissa: 1) 19 proteiinia jotka ilmentyivät ainoastaan vettä juoneilla eläimillä verrattuna kroonisesti alkoholia juoviin rottiin ja 14 proteiinia jotka ilmentyivät vain kroonisesti juovissa rotissa ja 38 yhteistä proteiinia; 2) 44 proteiinia jotka ilmentyivät ainoastaan vettä juoneilla eläimillä verrattuna semikroonisesti alkoholia juoviin rottiin ja 5 proteiinia jotka ilmentyivät vain semikroonisesti juovissa rotissa ja 13 yhteistä proteiinia; 3) 40 proteiinia jotka ilmentyivät ainoastaan vettä juoneilla eläimillä verrattuna vain kiniiniä juoneisiin rottiin ja 6 proteiinia jotka ilmentyivät vain kiniiniä juovissa rotissa ja 15 yhteistä proteiinia. Näiden proteiinien tarkempi seulonta tapahtuu vuoden 2011 aikana. Emme ole vielä analysoineet muita aikapisteitä. Projektissa on ollut palkattuna yksi tutkija 01.01.2010–31.05.2010 (Maciej Lalowski). Projekti loppui vuoden 2010 toukokuussa. Vuoden 2010 aikana jätetyn jatkohakemuksen hyväksyminen kuitenkin mahdollistaa vuoden 2011 aikana jatkaa kesken jäänyttä tutkimusta. Vastuullinen tutkija: *Marc Baumann*, Helsingin yliopisto. (Marc.Baumann@helsinki.fi)

207 *Elämä kahden perheen välillä – laadullinen tutkimus sijoitettujen lasten seliytymiskeinoista ja toiminnallisuudesta.*

Liberaalit vaikutukset lastensuojelun käytäntöihin, esim. lisääntyväna vaatimuksena lastensuojelulaissa (417/2007) kuulla ja huomioida lasta itsenäisenä toimijana ovat tämän tutkimuksen keskiössä. Tarkemmin ot-

taen kiinnostus kohdistuu siihen miten "hallinta vapauden kautta" sisältäen neuvottelevia käytäntöjä ja sopimuksia soveltuu lastensuojelun yhteen kenttään, eli ammatillisiin perhekoteihin, kun myös pakottavia käytäntöjä liittyy työhön jossa kohdataan vaikeita ongelmia kuten päihdeiden käyttöä. Tutkimuksen keskiössä ovat: 1. mitä lasten oman toimijuuden korostaminen ja osallisuus merkitsevät käytännössä päihdetaustaisten ja/tai päihdeongelmaisten lasten arkielämässä 2. minkälaisia (ongelma) identiteettejä, ideologisia tavoitteita määritellään ja luodaan yhteisössä, sekä 3. minkälaisen roolin ammatilliset perhekodit ottavat lastensuojelun kentällä. Teoreettisesti tutkimus sijoittuu ensinnäkin hallinnan analytiikalle jossa ns. totuusdiskurssien ja sosiaalisten käytäntöjen logiikat ovat tutkimuksen kiinnostuksen kohteena. Toiseksi lähtökohtana on institutionaalinen etnografia jossa tarkastelun kohteena on m.m. identiteettien muodostuminen lastensuojelun institution puitteissa. Tässä vaiheessa väitöskirjan kolme ensimmäistä artikkelia on julkaistu ja neljäs artikkeli on lähetetty vertaisarvioitavaksi. Vuosina 2009–2010 ilmestyi "Re-negotiating Personal Integrity in Finnish Child Welfare" International Journal of Children's Rights -lehdessä sekä väitöskirjan toinen artikkeli "Vulnerable, guilty or on their own? Institutional Identities of Substance Abusing Children and Families within Finnish Child Welfare" Nordic Studies on Alcohol and Drugs (NAT) -lehdessä. Väitöskirjan kolmas artikkeli ilmestyy kirjassa "Lapset, nuoret ja uudet hallinnan käytännöt (toim. Mirja Satka, Timo Harrikari, Elina Pekkarinen ja Leena Alanen)" maaliskuussa 2011. Väitöskirjan neljäs artikkeli "Foster Care Partnerships in Finland 1990–2010: From social task to ensuring better market share?" on lähetetty Law and Childhood Studies -julkaisuun vertaisarvioitavaksi. Viimeisen artikkelin tuloksia esitettiin heinäkuussa "Law and childhood studies" -tilaisuudessa, jonka järjesti University College London. Tuloksia esitettiin myös SOVAKO:n tutkijakoulussa syyskoulussa 2010. Tutkija: *Petra Kouvonen*, Alkoholitutkimussäätiö. (petra.kouvonen@thl.fi)

208 *Juomiskulttuurin muutokset juomatapa-aineistojen valossa Suomessa vuosina 1968–2008.*

Tutkimuksen lähtökohtana on luoda kokonaisuus alkoholikulttuurin muutoksista Suomessa viimeisten neljän vuosikymmenen aikana tarkastelemalla alkoholikulttuurin eri osa-alueita. Osatutkimuksissa tutkitaan (1) alkoholiasenteiden ja juomisen normien muutosta, (2) pien- ja humalaku- lituksen ikä-periodi-kohortti-tekijöitä, (3) muutoksia juomistilanteissa ja (4) muutoksia juomatapojen sosioekonomisissa eroissa. Pääasiallisena aineistona toimivat juomatapatutkimukset vuosilta 1968–2008, mutta myös muita kyselyaineistoja hyödynnetään. Menetelminä käytetään monipuolisesti erilaisia tilastollisia analyysejä. Vuonna 2010 tutkimuksen ensim-

mäiseen osatyöhön liittyvä toinen artikkeli julkaistiin Suomi Juo -kirjassa. Toisen osatyön korjattu käsikirjoitus lähetettiin julkaistavaksi kansainväliseen julkaisuun. Kolmatta osatyötä esiteltiin kansainvälisessä konferenssissa ja siitä laadittiin käsikirjoitus julkaistavaksi kansainväliseen julkaisuun. Neljännen osatyön artikkelin kirjallisuuskatsaus aloitettiin. Tutkija: *Janne Härkönen*, Alkoholitutkimussäätiö. (janne.harkonen@thl.fi)

209 *Päihteet, raskaus ja riskien hallinta. Etnografinen tutkimus äitiyspoliikklinikatoiminnasta päihde-ongelmallisille naisille.*

Tämän sosiologisen väitöskirjatutkimuksen kohteena on raskaudenai- kaiseen päihteidenkäyttöön liittyvien riskien ymmärtäminen ja yhteis- kunnallinen käsittely. Tutkimusmenetelmä on etnografinen. Tutkimus pureutuu hoitotyön arkeen päihdetyöhön erikoistuneella äitiyspolikli- nikkalla analysoiden ammattilaisten ja heidän asiakkaidensa kohtaamisten logiikkaa: millaisiksi hoitajien ja hoidettavien väliset valta- ja vuorovai- kutussuhteet muodostuvat, kun intervention kohteena on raskaana ole- va, päihteitä käyttävä nainen? Lisäksi väitöskirjassa tarkastellaan ilmiön laajempaa yhteiskunnallista kontekstia analysoimalla raskaudenaikaisesta päihteidenkäytöstä käytyä lääketieteellistä ja poliittista keskustelua. Ai- neistona käytetään päihdetyöhön erikoistuneella äitiyspoliikklinikalla seit- semän kuukauden aikana kerättyä havainnointiaineistoa sekä haastattelu- ja tekstimateriaalia. Väitöskirjassa tarkastellaan myös ilmiön laajempaa yhteiskunnallista kontekstia analysoimalla raskaudenaikaisesta päih- teidenkäytöstä käytyä lääketieteellistä ja poliittista keskustelua. Tutkimus käynnistyi vuonna 2005. Kaksi artikkelia on julkaistu ja kolmas artikkeli odottaa julkaisupäätöstä. Neljästä artikkelista sekä yhteenvedosta koos- tuva väitöskirja jätetään esitarkastukseen vuonna 2010. Tutkimustulok- sia on esitelty yhdessä kotimaisessa ja kahdessa kansainvälisessä konfe- renssissa. Tutkija on myös osallistunut tutkimuksen aihepiiriin liittyvään ajankohtaiseen keskusteluun mediassa ja erilaisissa luento- ja seminaari- tilaisuuksissa. Tutkija: *Anna Leppo*, Alkoholitutkimussäätiö.

210 *Aivojen muovautuminen huumeriippuvuudessa: mesolimbisen dopamiini- radaston merkitys hermosoluyhteyksien muuttumisesta käyttäytymiseen.*

Huumeriippuvuuden kehittyessä huumeet saavat aikaan pitkäkestoi- sia, jopa pysyviä muutoksia aivojen synapsi-, hermosolu- ja hermo- verkotason toiminnoissa. Nämä muutokset ovat perustana erilaisille riippuvuuden oireille, kuten myös vaikeasti hoidettavalle huumehi- molla ja siitä seuraaville retkahduksille. Tutkimussuunnitelmamme lähtökohtana ovat riippuvuutta aiheuttavien aineiden, kuten stimu- lanttien, opioidien, nikotiinin ja alkoholin aikaansaamat modifikaati- ot aivojen motivaation ja palkkiokäyttäytymisen kannalta keskeisissä

keskiaivojen dopamiinisoluissa ja erityisesti ryhmämme oma löydös bentsodiatsepiinien aiheuttamista pitkäkestoisista muutoksista kyseisissä hermosoluissa. Tutkimuksessa käytetään ns. villityypin hiirikantaa sekä geneettisesti muunneltua hiirikantaa, jolla dopamiinisoluissa ilmenee fluoresoivaa proteiinia mahdollistaen solujen identifioinnin aivoleikkeissä. Morfiini ja amfetamiini vaikuttavat hiirten liikeaktiivisuuteen mm. VTA:lta lähtevän dopamiiniradan kautta. Olemmekin selvittäneet, miten morfiini ja amfetamiini vaikuttavat hiirten liikeaktiivisuuteen ja mahdolliseen sensitisointiin syntymiseen, kun VTA:n dopamiinineuroneissa on käynnissä diatsepaamin aiheuttama modulaatio. Näiden kokeiden löydökset olivat seuraavat: diatsepaami esikäsitteily heikentää morfiinin aikaansaamaa hyperaktiivisuutta. Amfetamiinin aiheuttamaan akuuttiin liikeaktiivisuuden nousuun sillä ei ollut vaikutusta, mutta se heikensi amfetamiinin aiheuttamaa sensitisointia hiirissä. Löydökset viittaavat siihen, että diatsepaami esikäsitteily muuttaa VTA:n dopamiinineuroneiden aktiivisuutta, jolloin morfiinin ja amfetamiinin vaikutukset kyseisiin neuroneihin ja siten hiirten käyttäytymiseen muuttuvat. Lisäksi olemme selvittäneet erään, vasta kymmenen vuotta sitten löydetyn, keskeisesti eläimen viireys- ja motivaatiotilaa säätelevän neuropeptidin, oreksiinin roolia diatsepaamin vaikutuksissa. Alustavat tuloksemme osoittavat diatsepaamin akuutisti hiljentävän tämän oreksiinia sisältävän hermosolujoukon hypotalamuksessa. Tuloksemme osoittaa lisätutkimusten tarpeen liittyen aivojen oreksiinisysteemin merkitykseen diatsepaamin ahdistusta lievittämissä ja rauhoittavissa vaikutuksissa ja mahdollisesti bentsodiatsepiiniriippuvuudessa ja vieroituksessa. Sähköfysiologisissa eksperimenteissä havaitsimme, että myös ekstrasynaptisia GABAA-reseptoreita aktivoivat gaboksadoli ja ganaxoloni aiheuttavat muutoksia dopamiinineuroneiden glutamatergisessä säätelyssä. Nämä sähköfysiologiset kokeet jatkuvat edelleen. Lisäksi meneillään on paikkahakuisuus- sekä itseannostelu-kokeet gaboksadolilla lääkeaineen mahdollisen palkitsevuuspotentiaalın arvioimiseksi. Golgivärjäyksien alustavat tulokset viittaavat siihen, että kohdeaivoalueemme hermosolujen morfologia on muuttunut diatsepaamin ja gaboksadolin annostelun jälkeen, mutta nämä määritykset ovat vielä kesken. Tämän hetkisistä löydöksistä on yksi käsikirjoitus lähes valmis, ja se tullaan lähettämään arvioitavaksi lehteen vuoden 2011 alussa. Toinen käsikirjoitus vaatii vielä lisäkokeita, ja tulee valmistumaan kevään 2011 aikana. Projektin löydökset tulevat olemaan osa tutkijoiden väitöskirjoja. Tutkijat: *Anne Panhelainen* ja *Elena Vaschinkina*, Helsingin yliopiston biolääketieteen laitos.

211 *Huumeiden käyttäjät rikoksenteijänä ja valvonnan kohteena.*

Väitöskirja käsittelee huumeiden ongelmakäyttäjien taparikollisuutta rikoksenteijöiden ja poliisin näkökulmasta. Tarkoituksena on selvittää merkityksiä, motiiveja ja arvoja, joita huumeiden käyttäjät liittävät rikolliseen toimintaansa, ja joilla poliisit jäsentävät omaa toimintaansa tämän rikosilmion torjunnasta. Käytän aineistona poliisien ja huumeiden käyttäjien haastatteluja, Tampereen poliisilaitoksella tehtyä poliisikyselyä sekä esitutkinta- ja tutkintailmoitusaineistoa. Kiinnostuksen kohteena on huumerikollisuuden merkitys rikoskierteen syvenemiselle. Keskeisiä käsitteitä tutkimuksessani ovat elämäntapa, sosiaalistuminen/leimautuminen ja rikosura. Syrjäytymis- ja riippuvuustematiikan rinnalla käsitteelen myös rikollisuuden rationaalisuutta ja tavoitteellisuutta. Jäsenän poliisin käsityksiä omasta roolistaan huumerikostorjunnassa preventiivisen ja repressiivisen paradigman kautta. Toiseksi pohdin poliisin roolin, toimintakulttuurin ja -ympäristön muutoksia huumerikostorjunnassa. Keskeisinä teemoina ovat poliisin rooli rikollisuuden tulkinta- ja valintaprosessissa sekä huumerikostorjunnan symboliset ja instrumentaaliset merkitykset. Yhteenvedoartikkelissa kokoan yhteen artikkeleiden tutkimustuloksia, joiden mukaan huumeiden käyttäjien taparikollisuus liittyy enemmän elämäntapaan kuin päihderiippuvuuteen. Toiseksi osoitan, miten poliisiretorikassa huumeiden käytön kontrollissa on pitkälti kyse yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpidosta sekä oheisrikollisuuden paljastamisesta. Neljä väitöskirjaan liittyvää artikkelia on jo julkaistu. Viides käsikirjoitus ja yhteenvedoartikkeli ovat kommenttikierroksella. Työ toimitetaan esitarkastukseen kevään 2011 aikana. Tutkija: *Tuula Kekki*, Alkoholitutkimussäätiö.

212 *Alkoholipolitiikka itsenäisessä Virossa.*

Vuoden 2010 aikana olen kerännyt ja käynyt läpi tutkimusmateriaalia, tehnyt dokumenttianalyysiä sekä osan haastatteluista. Tutkimusaineisto koostuu kahdesta osasta: dokumenttimateriaalista sekä avoimista yksilöhaastatteluista. Haastatteluiden tarkoitus on tuottaa uutta tietoa, mutta myös selvittää ja täydentää kirjallisista lähteistä saatua kuvaa. Dokumenttimateriaali voidaan jakaa seuraaviin luokkiin: 1) strategiaperit kansanterveyskysymyksistä; 2) intressiryhmien tuottamat dokumentit; 3) ministeriöiden työryhmädokumentit; 4) parlamentin keskustelut; 5) lainsäädäntö (alkoholikysymyksiin liittyvät lait); 6) suurten päivälehtien kirjoitukset; 7) puolueohjelmat; 8) paikallishallinnon kehityssuunnitelmat, 9) muut dokumentit. Aineisto analysoidaan kolmen politiikanteon tason näkökulmista: 1. Alkoholisääntely; kuinka erilaisia alkoholisääntelyn keinoja (hintasääntely ja verotus, saatavuuden sääntely, valistus ja tiedotus, juomatilanteisiin vaikuttaminen, markkinoinnin sääntely, rattijuopumusvalvonta, päihdehoito ja mini-interventio) käytettiin eri aikoina? Minkälaisista sääntelyn

muodoista oli keskusteltu? Mitä muodollisia alkoholisääntelyn keinoja, lakeja ja muita sääntelymuotoja oli otettu käyttöön ja milloin? Oman hypotesini mukaan 1990-luvun alussa sääntelyä koskevat keskustelut olivat epävarmoja ja epämääräisiä, ja ne muotoutuivat selkeämmiksi vasta myöhemmin; myös kasvatukselliset keinot tulivat suosituimmiksi ja hyväksyttävemmiksi vasta ajan myötä. Viime vuosina kysyntään ja alkoholiongelmiin puuttuvat sääntelytoimet ovat yleistyneet. 2. Institutionaaliset toimijat; eri toimijat (ministeriöiden edustajat, kolmannen sektorin toimijat, poliittiset puolueet, tuottajat, terveyden edistämisen ammattilaiset ym.) käyttävät erilaista argumentointia puhuessaan alkoholipolitiikasta. 3. Taustadiskurssi; a) Liberaali, yksilönvapautta korostava diskurssi (alkoholi yksityisasiana, tuotannon ja myynnin sääntely ei ole liberaalin elinkeinopolitiikan kannalta toivottavaa); b) Hyvinvointivaltiodiskurssi (universaalisuus, solidaarisuus, alkoholi yhteisenä kysymyksenä); c) Kulttuuridiskurssi (perinteet, historia). Esimerkiksi 1990-luvulla keskusteltiin paljon panimoperinteen säilyttämisestä; pitäisikö alkoholituotannon olla valtion omistamaa vai yksityistä yritystoimintaa; kuinka suojella kotimaista tuotantoa tuonnilta. d) Reaalipolitiikkadiskurssi (esimerkiksi kuinka paljon Viron alkoholipolitiikka seuraa EU:n direktiivejä ja periaatteita?). Tutkija: *Kersti Kollom*, Tallinnan yliopisto ja Åbo Akademi, Sosiologian laitos. (kerstiko@hotmail.com)

213 *Aivoperäisen hermokasvutekijän merkitys alkoholin juomisen säätelyssä.*

Brain-derived neurotrophic factor BDNF kuuluu hermokasvutekijöiden perheeseen ja sen on todettu olevan osallisena muun muassa hermosolujen elossa säilymisessä ja hermoston plastisuudessa, oppimisessa, liikeaktiivisuuden ja ruokahalun säätelyssä sekä addiktiossa. BDNF signaloi pääasiassa TrkB-reseptorin kautta ja alkoholin ja muiden päihteiden on akuutisti annettuina todettu indusoivan sekä BDNF:n että TrkB:n. Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää BDNF:n merkitystä alkoholin vahvistavissa vaikutuksissa ja juomisen säätelyssä. Tutkimuksessa on määritetty BDNF:n ekspressioprofiili akuutin alkoholialtistuksen jälkeen sekä annoskokeessa (alkoholiannokset 1,25g/kg ja 2,5g/kg) että korkeammalla alkoholiannoksella aikapistekokeessa (aikapisteet 90min, 3, 6 ja 24 tuntia) Wistar-rotilla. BDNF mRNA-tasot on määritetty naïvien ja akuutisti alkoholille altistettujen rottien etuaivokuorelta, accumbens-tumakkeesta, mantelitumakkeesta, hippokampuksesta sekä ventraalisen tegmentumin alueelta kvantitatiivisella PCR menetelmällä SYBR Green detektiolla. Tuloksia on esitelty ISBRA 2010 kongressissa Pariisissa Ranskassa sekä Neuroscience 2010 kongressissa San Diegossa USA:ssa. Käsikirjoitus tuloksista on viimeistelyvaiheessa. BDNF:n ekspressioprofiilikoe toistetaan alkoholia eri tavoin suosivilla rottakannoilla AA (Alko, Alcohol) ja ANA (Alko, Non-Alcohol). Tutkija: *Noora Raivio*, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ohjaaja *Kalervo Kiiänmaa*. (noora.raivio@helsinki.fi)

214 *Yksilöiden välisten geneettisten erojen ja alkoholin vuorovaikutuksen merkitys aggressiiviseen käyttäytymiseen.*

Tutkimusprojektin tarkoituksena on tutkia alkoholin sekä geneettisten variaatioiden päävaikutuksia aggressiiviseen käyttäytymiseen alkoholin vaikutuksen alaisena sekä tutkia mahdollisia vuorovaikutuksia yksilöiden välisten geneettisten erojen ja alkoholin aggressiivista käyttäytymistä lisäävän vaikutuksen välillä. Tätä kysymystä ei ole aiemmin empiirisesti tutkittu. Tutkittavat geenit on valittu sen perusteella, että niiden yhteydestä aggressiiviseen käyttäytymiseen on aikaisempaa tutkimusnäyttöä tai teoriaan perustuvia hypoteeseja. Tutkittavat polymorfismit liittyvät serotoniinin, dopamiinin, vasopressiinin sekä sukupuolihormoneiden aineenvaihduntaan tai reseptoreihin (COMT, MAOA, serotoniini 1B, DAT). Alkoholitutkimussäätiö rahoitti projektia vuosina 2009 ja 2010. Vuoden 2009 aikana 120 18–30-vuotiaan miehen aggressiivista käyttäytymistä testattiin laboratoriotestien avulla. Tutkittavat jaettiin sattumanvaraisesti kahteen ryhmään, joista toiselle tarjottiin alkoholijuomia (0,7g etanolia / kg ruumiinpainoa kohden) toisen ryhmän toimiessa kontroleina. Vuoden 2010 aikana testasimme aggressiivista käyttäytymistä toisessa otannassa 120 18–32 vuotiaista miehistä. Tutkittavien aggressiivista käyttäytymistä testattiin ensin heidän ollessa selvin päin. Tämän jälkeen tutkittavat saivat valita paljonko alkoholipitoista juomaa he halusivat juoda (maksimi 1,0g etanolia / kg ruumiinpainoa kohden), jonka jälkeen heidän aggressiivista käyttäytymistä testattiin uudelleen. Tällöin voidaan paitsi replikoida aiemmassa otannassa löydettyjä tuloksia, myös analysoida geneettisten variaatioiden vaikutusta alkoholin juomishakuisuuteen ja sitä kautta lisääntyneeseen aggressiivisuuteen. Ensimmäisestä otannasta olemme tähän mennessä valmistelleet kaksi käsikirjoitusta jotka olemme lähettäneet kansainvälisiin tieteellisiin julkaisuihin. Olemme myös pitäneet esitelmän alustavista tuloksista Soulissa, Etelä-Koreassa, 40th Annual Meeting of the Behavior Genetic Association-konferenssissa. Esitelmän tiivistelmä on julkaistu *Behavior Genetics*-julkaisussa. Lisäksi meneillään oleva datankeruu noin 60 koehenkilön aggressiivisuudesta alkoholin vaikutuksen alaisena laboratorion ulkopuolisissa ympäristöissä (esim. baarissa) loppuu alkuvuodesta jonka jälkeen voimme vertailla tuloksia sekä tutkia laboratoriotulosten validiteettia ja tulosten yleistämistä muihin tilanteisiin. Vuoden 2011 aikana jatketaan tuloksien analysointia sekä käsikirjoitusten valmistelua. Tutkijat: *Pekka Santtila* (pekka.santtila@abo.fi), *Ada Johansson*, *Bettina von der Pahlen*, Psykologian laitos, Åbo Akademi, ja *Lars Westberg*, Göteborgin yliopisto, Ruotsi.

215 *Juomiskulttuurin moninaisuus – Naisten ja miesten humalan, kulutuskäytäntöjen ja juomistilanteiden tarkastelua.*

Sosiologian alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa juomatapoja tarkastellaan sukupuolen näkökulmasta. Vaikka juomatapoja tarkastelevissa tutkimuksissa on käsitelty juomisen sukupuolieroja, on sukupuolten välisten erojen lisäksi tärkeää tarkastella eroja myös sukupuolen sisällä. Tutkimuksessa tuodaankin esiin eri ikäisten naisten ja miesten juomiskäytäntöjä ja juomiseen liitettyä kokemus- ja merkityks maailmaa. Tutkimuksessa hyödynnettävä sukupolvinäkökulma valottaa lisäksi juomatavoissa tapahtuneita muutoksia, ja erityisesti naisten muuttuneita juomatapoja tarkastelemalla tutkimus lisää tietoa juomiskulttuurimme muutoksesta 40 viimeisen vuoden aikana. Tutkimuksen pääaineisto koostuu 16 ryhmähaastattelusta, joissa naisia ja miehiä on haastateltu erikseen neljästä eri ikäryhmästä (ns. sukupolvesta) ja kahdelta koulutustasolta. Tutkimuksen teoreettisessa taustoituksessa hyödynnetään teorioita sukupuolesta itseilmaisuna ja itsen esittämisenä. Aineiston analyysissa sovelletaan erilaisia luokitusten analyysissa käytettyjä menetelmiä. Toisena tutkimusvuonna ensimmäistä artikkelia, joka käsittelee nuorten naisten humalapuhetta ja sen muutosta viimeisten 20 vuoden aikana, esiteltiin kansainvälisessä alkoholiseminaarissa (KBS) kesäkuussa 2010. Aiemmasta käsikirjoituksesta poiketen artikkeli kirjoitettiin lopulta englanniksi, joten kääntäminen tuotti kaksinkertaisen työn. Artikkelin on saanut julkaisupäätöksen Nad-lehdestä, ja se ilmestyy vuoden 2011 alkupuolella. Toisen artikkelin käsikirjoitus, joka käsittelee naisten juomisen normatiivisuutta kolmessa eri sukupolvessa, lähetetään lehteen tammikuun 2011 lopussa. Aineiston käsittely kolmanteen artikkeliin, joka käsittelee miesten ja naisten juomiskäytäntöjä ja juomisen merkityksiä, on aloitettu. Tutkimusvuonna on kirjoitettu myös kaksi väitöskirjaan kuulumatonta yhteistyöartikkelia, joista ensimmäinen on ilmestynyt *Suomi juo* -kirjassa (2010) ja toinen julkistaan Yhteiskuntapolitiikassa alkuvuonna 2011. Tutkija: *Jenni Simonen*, Alkoholitutkimussäätiö. (jenni.simonen@thl.fi)

216 *Nuorten alkoholimielikuvat ja niihin liittyvät luokkaerot Suomessa ja Italiassa.*

Tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten 14–16-vuotiaiden nuorten alkoholimielikuviin liittyviä luokkaeroja sekä vertaillaan suomalaisten ja italialaisten nuorten käsityksiä alkoholinkäytöstä. Tutkimuksen tarkoituksena on saada uutta tietoa nuorten juomiskulttuureista vertailevan näkökulman ja laadullisen tutkimusotteen avulla. Laajat kansainväliset kyselytutkimukset ovat olleet keskeisiä tiedonlähteitä tarkasteltaessa nuorten juomatapojen kehittymistä eri maissa, mutta kyselytutkimukset eivät kerro siitä, minkälainen merkitys alkoholilla on nuorten elämäs-

sä, miten erilaiset sosioekonomiset taustat vaikuttavat näihin merkityksiin ja minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä näihin merkityksiin liittyy eri maiden välillä. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on kehittää edelleen vertailevaan laadulliseen tutkimukseen tarkoitettua RAGI-menetelmää (Research Analytical Group Interview) ja näin ollen parantaa kansainvälisen laadullisen vertailututkimuksen edellytyksiä tulevaisuudessa. Tutkimuksen aineisto muodostuu ryhmähaastatteluista, joita kerätään Helsingin alueen kouluissa (N=20) sekä Torinossa Italiassa (N=10). Helsingissä tutkimuksen kohteena ovat keskustan ja lähiön yläasteiden yhdeksäsluokkalaiset, Torinossa yksityisten ja julkisten koulujen 15-vuotiaat. Ryhmähaastatteluiden virikkeinä käytetään lyhyitä elokuvakatkelmia erilaisista nuoria koskevista alkoholinkäyttötilanteista. Menetelmän avulla on tarkoitus selvittää, minkälaisen mielikuvien varassa nuoret tulkitsevat erilaisia alkoholinkäyttöön liittyviä tilanteita ja miten nämä mielikuvat eroavat eri maiden välillä ja toisaalta eri sosioekonomisissa ryhmissä. Tutkimus on alkanut vuonna 2010 ja jatkuu vuoden 2013 puoleenväliin asti. Vuonna 2010 on valmisteltu tutkimusprotokolla yhdessä italialaisten yhteistyökumppaneiden kanssa, kerätty Italian aineisto ja aloitettu Suomen aineiston kerääminen. Aineiston keruu päättyy keväällä 2011. Tutkija: *Anu Katainen*, Helsingin yliopisto.

217 *Päihdetapausten jakautuminen terveydenhuollon, sosiaalihuollon, vankeinhoito- ja poliisin säilön välillä Suomessa ja Norjassa vuodesta 1980.*

Väitöskirjatutkimuksessa tutkitaan miten päihdeiden käytöstä johtuvat haittavaikutukset ovat jakautuneet eri viranomaisten kesken kun tarkastellaan näiden viranomaisten tuottamia laitosvuorokausia vuodesta 1980. Työn taustalla on tieto siitä että Suomessa päihdehaittojen hoidossa 1960 luvulta lähtien – erityisesti hyvinvointivaltion rakennuskaudella – siirryttiin vahvasti käyttämään sosiaalihuollon palveluita, kun aiemmin koersiivinen sektori – pääasiassa vankila ja työlaitokset olivat näytelleet suurta roolia. Tämän työn tarkoituksena on selvittää mitä tukea löytyy väitteille siitä, että 1980 luvulle jälkeen koersiivisen sektorin rooli on jälleen vahvistunut. Työn aineistona käytetään eri viranomaisien tuottamaa rekisteriaineistoa. Työssä on alkuvuonna 2010 kartoitettu päihdeiden käytöstä johtuvien laitosvuorokausien syntyä terveydenhuollon, sosiaalihuollon, vankeinhoito- ja poliisin säilön keskuudessa Suomessa. On aloitettu yhteistyön vankien terveystutkimusprojektin kanssa. On sovittu projektin johtajan, prof. Matti Joukamaan kanssa, siitä että minulla on mahdollisuus käyttää vankien terveystutkimusaineistoa vuosilta 1985, 1992 ja 2006 kahteen artikkeliin. Terveystutkimusdatan avulla on tarkoitus paneutua vankien päihdeiden käyttöön surveydatan avulla. Kevään aikana on työstetty kahta yhteisartikkeliä.

Ensimmäinen artikkeli (Obstbaum Yaira, Lintonen Tomi, Aarnio Jorma, von Gruenewaldt Virpi, Hakamäki Sirpa, Mattila Aino, Vartiainen Heikki, Viitanen Päivi, Wuolijoki Terhi, Joukamaa Matti), Päihdehaittojen laitosmuotoisen kontrollin jakautuminen sosiaali- ja terveydenhuollon, poliisin säilön ja vankilan välillä 1985–2006, julkaistaan Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä 1/11. Toisessa artikkelissa (Lintonen T, Obstbaum Y, Aarnio J, von Gruenewaldt V, Hakamäki S, Kääriäinen J, Mattila A, Vartiainen H, Viitanen P, Wuolijoki T, Joukamaa M.) arvioidaan mm. millä tavoin vankien terveystutkimuksen avulla voidaan saada vertailukelpoista tietoa vankien päihteiden käytöstä vuosien 1985 ja 2006 välillä. Artikkel, joka on hyväksytty julkaistavaksi, on tarkoitus liittää väitöskirjan kokonaisuuteen. Olen lisäksi esitellyt työtä Sosiaali-tieteiden laitoksen tutkimusseminaarissa ja SOVAKOn tutkijakoulussa. Työtä on tehty 1.1.–15.9.2010, minkä jälkeen tutkija on jäänyt vanhempainvapaalle. Alkoholitutkimussäätiö on tukenut yhden tutkijan täyspäiväistä työtä tällä ajalla. Tutkija: *Yaira Obstbaum*.

218 *Alkoholimaksakirroosi: suoliston mikrobiston ja geneettisten tekijöiden vuorovaikutus.*

Suomessa alkoholi aiheuttaa yli 90 % maksakirrooseista. Jatkuva alkoholin kulutus johtaa rasvamaksan kehittymiseen. Kuitenkin vain osalle runsaasti alkoholia käyttävistä kehittyy alkoholimaksakirroosi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten genetiikka ja suoliston mikrobisto vaikuttavat alkoholimaksakirroosin syntyyn. Gram-negatiivisten bakteerien ulkokuoren endotoksiini kiinnittyy maksan Kupfferin solujen CD14 reseptoriin ja saattaa laukaista pitkäaikaisen tulehduksen ja fibroosin, joka voi johtaa maksakirroosiin. Ryhmämme on osoittanut, että CD14 endotoksiini-reseptorin geneettinen vaihtelu vaikuttaa maksakirroosialttiuteen. Nyt olemme laajentaneet tutkimusta tämän geenin suhteen tutkimalla useampia geenin muuntelukohtia (polymorfiaa) isommassa aineistossa. Perinnöllisen alttiuden lisäksi tiedetään, että alkoholi muuttaa suoliston mikrobikantaa: lisää gram-negatiivisten bakteerien määrää. Bakteerien epätasapaino vaikuttaa suoliston epiteelin rakenteeseen ja toimintaan. Tämä saattaa lisätä bakteerien ja endotoksiinien kulkeutumista verenkiertoon. Suoliston mikrobiston merkitystä alkoholimaksakirroosissa kartoitamme käyttäen sekä vainaja- että potilasaineistoa. Vainaja-aineisto koostuu lähes sadasta tapauksesta, joista kolmasosa on alkoholimaksakirroottikoita, kolmasosa alkoholisteja ja loput kontrolloita. Bakteerien siirtymistä eli translokatiota suolistosta maksaan tutkitaan sekä bakteeriviljelyllä että PCR:n avulla. Alustavien tulosten mukaan (n = 10) *Clostridium perfringens* oli

yleisin translokaatiobakteeri alkoholimaksakirroosikoilla. Muita kandidaatteja olivat *Bacteroides*-lajit (gram-), *E.coli* (gram-), *Enterobacter cloacae* (gram-), *Enterococcus*-lajit (gram+) ja *Klebsiella pneumoniae* (gram-). Vertailtaessa kirrootikkoja muihin huomattiin, että heiltä löytyi maksasta enemmän gram-negatiivia bakteereja. Porttilaskimoveren endotoksiinipitoisuudet korreloivat maksan bakteerituloksien kanssa. Suoliston mikrobiston määrittäminen kvantitatiivisella PCR:llä vainajanäytteistä on jo aloitettu. Vainajanäytteiden tulokset varmennetaan potilasaineistossa. Tuloksista kirjoitetaan neljä kansainvälisesti korkealaatuista artikkelia. Kahden ensimmäisen kirjoitus on jo aloitettu. Tutkija: *Sari Tuomisto*, Tampereen yliopisto, lääketieteen laitos, oikeuslääketiede. (Sari.Tuomisto@uta.fi)

219 *Ratkaiseva kohtaaminen – prosessi- ja tuloksellisuustutkimus Motivoivista alkuhaastatteluista A- klinikkakontekstissa.*

Tutkimuksessa tarkastellaan laadullisen vuorovaikutustutkimuksen keinoin asiakkaan ja päihdetyöntekijän ensimmäisten A-klinikalla käytyjen keskustelujen dynaamisia ja sisällöllisiä piirteitä. Tutkimus pohjautuu havaintoon, että suuri osa avohuollon asiakkaista jää pois hoidon piiristä muutamien ensimmäisten tapaamisten jälkeen. Siksi tutkimuksessa pyritään tunnistamaan aineistosta (ääninahoitetuista A-klinikkatapauksista) niitä keskustelujen laatu- ja sisältöominaisuuksia, jotka edistävät asiakkaan hoitoon sitoutumista ja siten tuloksellista hoitoprosessia. Tutkimus on edennyt vaiheeseen, jossa aineisto on saatu koottua ja valtaosa nauhoituksista on litteroitu. Aineiston analyysi on tarkentunut. Vuoden 2010 aikana tutkimus on edennyt puolipäivätyönä. Tutkimuksen tuloksia esiteltiin suullisella esityksellä kotimaiselle (Psykoterapia-tutkimuksen päivät) ja kansainväliselle (2nd International Conference on Motivational Interviewing) yleisölle. Tutkimuksesta julkaistiin yksi suomenkielinen artikkeli, joka ilmestyi Haastattelun analyysi -nimisessä artikkelikokoelmassa. Artikkelin painopiste oli tutkimusmenetelmien kehittämisessä. Tuloksista kirjoitettiin kaksi englanninkielistä käsikirjoitusta, jotka on tarjottu kansainvälisiin joulukuun syksyllä 2010. Ensimmäisessä kuvattiin alkuhaastattelujen ominaispiirteitä ja rinnastettiin havainnot sitoutumiskysymykseen. Toisessa, yhdessä YTM Maria Rakkolaisen kanssa kirjoitetussa artikkelissa käsiteltiin laadullisin keinoin alkuhaastatteluiden ongelma- eli tilanteita, joissa osallistujat ilmaisevat vaikeuksia saavuttaa samanlinjaisuus. Tutkija: *Leena Ehrling*, VTT. (leena.ehrling@helsinki.fi)

APURAHAT

Kertomusvuonna uusia apurahoja jaettiin alkoholitutkimukseen 20. Lisäksi jatkettiin yhdentoista tutkimussopimusprojektin rahoittamista aikaisempien päätösten mukaisesti. Syksyllä tapahtuneen haun perusteella myönnettiin apurahoja seuraavasti: varsinaiset apurahat 189.027 euroa ja uusien tutkimussopimusapurahojen ensimmäisen vuoden rahoitus 105.750 euroa. Tällöin käsiteltiin 60 hakemusta. Näiden hakemusten yhteissumma oli 1.377.197 euroa. Lisäksi Alkoholitutkimussäätiö myönsi erillismäärärahoista rahapeliongelmia koskeviin tutkimuksiin apurahoja yhteensä 261.400 euroa. Rahapelihakemusten yhteissumma oli 390.132 euroa.

Heikki Wariksen apurahan sai terveystieteen maisteri *Karoliina Karjalainen*.

VARSINAISET APURAHAT

Yhteiskuntat. maist. *Johanna Hiitola* 12.250 euroa: Vanhemmuus oikeuden edessä

Dos. *Iiris Hovatta*, dos. *Timo Partonen* ja fil. maist. *Leena Kovanen* 16.000 euroa: Alkoholinkulutuksen vaikutus telomeeripituuteen

Valtiot. maist. *Margareeta Häkkinen* 5.250 euroa: Alkoholin ja bentso-diatsepiinien osuus buprenorfiiniin liittyvissä kuolemissa

Oikeust. toht. *Heini Kainulainen* ja työryhmä 9.144 euroa: Vanha liitto – tutkimus kovien huumeiden käytöstä ja käyttäjistä sekä huumeiden yhteiskunnallisesta sääntelystä 1960–1970-lukujen Suomessa

Fil. toht. *Nina Kaminen-Ahola* 13.500 euroa: Fetaali-alkoholioireyhtymän (FAS) epigeneettinen tausta: tutkimus raskauden aikaisen alkoholin käytön vaikutuksista sikiön geenien epigeneettiseen säätelyyn hiirimallia apuna käyttäen

Terveystiet. maist. *Karoliina Karjalainen* 15.750 euroa: Päihteidenkäyttäjien syrjäytymiskehitys

Valtiot. maist. *Anu Katainen* 10.000 euroa: Nuorten alkoholimielikuvat ja niihin liittyvät luokkaerot Suomessa ja Italiassa

Fil. maist. *Heidi Kemppainen* 21.000 euroa: Ventraalinen pallidum alkoholin juomisen säätelyssä

M.Sc., M.Ed. *Yang Liu* 10.500 euroa: A comparative study on substance use between Chinese and Finnish school-aged children: Alcohol use in focus

Dos. *Petteri Piepponen*, prov. *Ville Suo-Yrjö* ja dos. *Atso Raasmaja* 21.000 euroa: Opioidireseptorien merkitys alkoholiriippuvuuden kehittymisessä – ilmentymisen lisäämisen ja estämisen vaikutus alkoholin juomiseen

Lääket. kand. *Jyri Virta* 1.200 euroa: Keski-ikäisen alkoholikulutuksen vaikutus vanhuusiän dementiariskiin

Valtiot. toht. *Leena Warsell* 4.300 euroa: Kettil Bruunin elämäkertä

LAUDATURTYÖT

Yo. *Tarleena Lehtiniemi* 1.000 euroa: Referaatti todisteena päihderiippuvuudesta. Alkoholistin läheisen tehtävänä sairauden kieltämisen murtaminen

TUTKIMUSSOPIMUSAPURAHAT

Uusia tutkimussopimusapurahoja ja vanhojen sopimusprojektien jatkorahoitusta vuodeksi 2010 myönnettiin seuraavasti:

Aikaisempiin päätöksiin perustuvat jatkorahoitukset

Valtiot. toht. *Leena Ehrling* 32.000 euroa: Ratkaiseva kohtaaminen – Prosessi ja tuloksellisuustutkimus Motivoivista alkuhaastatteluista A-klinikkakontekstissa

Valtiot. maist. *Janne Härkönen* 5.250 euroa: Juomiskulttuurin muutokset juomatapa-aineistojen valossa Suomessa vuosina 1968–2008

Valtiot. maist. *Anu Katainen* 26.000 euroa: Nuorten alkoholinkäyttöön liittyvät mielikuvat, terveys ja hyvinvointi -tutkimus teini-ikäisten juomiskulttuureista eri sosioekonomisissa ryhmissä

Valtiot. maist. *Tuula Kekki* 3.500 euroa: Huumeiden käyttäjä rikoksenteijänä ja valvonnan kohteena

Magister artium *Kersti Kollom* 7.500 euroa: The Development of Alcohol Policy in Newly Independent Estonia

Valtiot. maist. *Petra Kouvonon* 20.875 euroa: Elämä kahden perheen välillä – laadullinen tutkimus sijoitettujen lasten selviytymiskeinoista ja toimivuudesta

Valtiot. maist. *Yaira Obstbaum* 10.125 euroa: Päihdetapausten jakautuminen terveydenhuollon, sosiaalihuollon, vankeinhoillon ja poliisin säilön välillä Suomessa ja Norjassa vuodesta 1980

Fil. maist. *Anne Panhelainen* ja fil. maist. *Elena Vashchinkina* 34.500 euroa: Aivojen muovautuminen huumeriippuvuudessa

Fil. maist. *Noora Raivio* 21.900 euroa: Aivoperäisen hermokasvutekijän merkitys alkoholin juomisen säätelyssä

Valtiot. maist. *Jenni Simonen* 21.000 euroa: Juomiskulttuurin moninaisuus – Naisten ja miesten humalan, kulutuskäytäntöjen ja juomistilanteiden tarkastelua

Fil. maist. *Sari Tuomisto* 21.000 euroa: Alkoholimaksakirroosi: Geneettisten tekijöiden ja suoliston mikrobien vuorovaikutus

Uudet rahoituspäätökset

Dos. *Marc Baumann* ja työryhmä 21.000 euroa: Proteomic analysis in diagnosis of alcohol misuse (aikaisemmin: Alkoholin suurkulutuksen toteaminen proteiiniperäisillä biomarkkereilla)

Valtiot. maist. *Janne Härkönen* 7.000 euroa: Alkoholikulttuurin muutokset juomatapa-aineistojen valossa Suomessa vuosina 1968–2008

Valtiot. maist. *Tuula Kekki* 7.000 euroa: Huumeiden käyttäjä rikoksenteijänä ja valvonnan kohteena

Magister artium *Kersti Kollom* 9.000 euroa: The Development of Alcohol Policy in Newly Independent Estonia

Prof. *Pertti Panula* ja työryhmä 10.000 euroa: Dopamiinin ja histamiinin yhteisvaikutukset alkoholiaddiktiassa

Valtiot. maist. *Arto Ruuska* 23.000 euroa: Mielen, ruumiin ja sosiokulttuurisen yhteen kietoutuminen eurooppalaisten lääkäreiden alkoholi-ajattelussa 1700-luvun lopulta 1800-luvun puoliväliin

Valtiot. maist. *Sanna Rönkä* 39.000 euroa: Huumeisiin liittyvät kuolemat ja riskienhallinta institutionaalisesta ja käyttäjän näkökulmasta

RAHAPELIAPURAHAT

Yhteiskuntat. toht. *Petra Auvinen* 36.000 euroa: Rahapelaaminen suomalaisen elämäntavan ja -tyylin jäsentäjänä

Lääket. lis. *Juho Joutsa* 12.000 euroa: Dopamiinivälitteiset aivojen palkkiojärjestelmät pelihimossa

Yhteiskuntat. maist. *Michael Laakasuo* ja fil. maist. *Jussi Palomäki* 42.100 euroa: Pokeri on tunneasia – emootiot päätöksenteossa

Yhteiskuntat. maist. *Katja Lampinen* 17.550 euroa: Internetpohjainen palautetta antava itsearviointityökalu – vaikutukset riski- ja ongelmapelaajilla

Yhteiskuntat. maist. *Pia Lindén* 16.875 euroa: Leikistä tulee totta: pokeri työnä, kulutuksena ja elämäntyylinä. Teemahaastattelututkimus suomalaisista pokeriammattilaisista

Yhteiskuntat. maist. *Johanna Marttinen* 21.000 euroa: Parisuhde peliongelman varjossa (Puolisoiden kokemuksia peliongelman vaikutuksista parisuhteeseen ja perheeseen)

Valtiot. maist. *Riitta Matilainen* 10.500 euroa: Raha-arpajaisista loton läpimurtoon: suomalaiset ja rahapelaaminen 1920-luvulta 1970-luvulle

Valtiot. maist. *Antti Murto* ja valtiot. toht. *Lasse Murto* 13.125 euroa: Rahapelipolitiikan vaikutukset rahapelaamisen kokonaiskulutukseen ja rahapelihaittoihin

Dos. *Sari Näre* ja dos. *Jaana Lähteenmaa* 12.250 euroa: Rahapelaaminen odotus- ja siirtymätiloissa - pelaamisen kytkökset elämänvaiheeseen ja yhteiskunnallisiin poikkeustiloihin

Terveystiet. toht. *Susanna Raisamo* 27.000 euroa: Nuoret ja rahapelaaminen: rahapelaamisen haitat, niihin yhteydessä olevat tekijät ja käsitkset muiden pelaamisesta

Valtiot. toht. *Tuukka Tammi* ja työryhmä 32.000 euroa: Ongelmapelaajia koskevien typologioiden soveltuvuus ja hyödynnettävyys hoitotyössä

Yhteiskuntat. maist. *Päivi Tyni* 21.000 euroa: Peliriippuvuus tarkasteltuna elämän tarkoituksellisuuden tunteen sekä masentuneisuuden kautta

MUU TOIMINTA

MUU TOIMINTA KOTIMAASSA

Kari Poikolainen oli tutkimuskonsortion "Addiktion teoriat ja mielikuvat" säätiössä toteutettavan osan vastuuhenkilö, Helsingin yliopiston kansanterveystieteen dosentti, Helsingin hallinto-oikeuden asiantuntijajäsen, A-klinikkasäätiön valtuuskunnan jäsen, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän eettisen toimikunnan varajäsen, Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecimin Mitä nyt -palstan toimittaja ja Sosiaalilääketieteellisen Aikakauslehden toimistuskunnan jäsen.

Säätiö järjesti 3.5.2010 keskustelutilaisuuden päihde-ehdoisista sikiövaurioista. Tilaisuudessa Ilona Autti alusti aiheesta "Ilmaantuvuus Suomessa ja miten niitä koskevia arvioita voitaisiin parantaa", Kari Poikolainen aiheesta "Suhteellinen riski: nykyiset arviot ja mitä pitäisi tutkia", Klaus Mäkelä aiheesta "Tunnistaminen raskauden aikana ja pakkohoidon kriteerit" sekä Ritva Hallila aiheesta "Pakkohoidon käytännön järjestelyt".

Vuonna 2010 Alkoholitutkimussäätiön perustamisesta tuli kuluneeksi 60 vuotta. Säätiön tutkimusjohtaja Kari Poikolainen jäi eläkkeelle 1.10.2010 alkaen. Alkoholitutkimussäätiö järjesti Kari Poikolaisen tutkimusuran kunniaksi kutsuseminaarin "Totuus viinaan kuolleista Suomessa" tiistaina 28.9.2010. Seminaarissa esiintyivät Kari Poikolaisen lisäksi Jussi Simpura, Mats Ramsdtedt, Pia Mäkelä, Kimmo Herttua ja Erkki Vuori.

Kertomusvuoden aikana säätiön sopimustutkijat esittelivät tuloksiaan lukuisissa esitelmissä kotimaassa.

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Esa Korpi oli Alcohol-lehden toimituskunnan jäsen. *Kari Poikolainen* oli tieteellisen neuvottelukunnan jäsen säätiössä ERAB – The European Foundation for Alcohol Research.

Säätiön toimintaan liittyvistä kansainvälisistä kokouksista ja suomalaisista esitelmän pitäjistä mainittakoon:

Behavior Genetics Association 40th Annual Meeting, Soul, Etelä-Korea, 2.–5.6.2010. *Pekka Santtila* esitteli kokouksessa tutkimustaan.

The Nordic Alcohol and Drug Researchers` Assembly, Reykjavik, Islanti, 23.–25.8.2010. *Kersti Kollom* esitteli kokouksessa tutkimustaan.

ISBRA 2010 World Congress, Pariisi, Ranska, 13.–16.9.2010. *Noora Raivio* esitteli kokouksessa tutkimustaan.

5th Conference of Epidemiological Longitudinal Studies in Europe (CELSE2010), Paphos, Kypros 13.–15. lokakuuta 2010. *Tomi Lintonen* esitteli kokouksessa tutkimustaan.

Alcohol in Russia – 1st International scientific-practical conference, Ivanovo, Venäjän federaatio 29.–30. lokakuuta 2010. *Tomi Lintonen* esitteli kokouksessa tutkimustaan.

Neuroscience 2010, San Diego, USA, 13.–17.11.2010. *Noora Raivio* esitteli kokouksessa tutkimustaan.

The alcohol seminar in Tallinn, Viro, 16.11.2010. *Kersti Kollom* esitteli kokouksessa tutkimustaan.

TALOUS

Säätiön menot olivat 861.233,13 euroa vuonna 2010. Säätiön tulot olivat yhteensä 924.201,98 euroa, josta korkotuotot olivat 3.215,77 euroa. Tilikauden ylijäämä oli 62.968,85 euroa.

Voimassa olevien tutkimussopimuspäätösten mukaisesti varoja on sidottu 293.400 euroa vuodeksi 2011, 147.125 euroa vuodeksi 2012, 51.000 euroa vuodeksi 2013 ja 23.000 euroa vuodeksi 2014.

SÄÄTIÖN TOIMINTAAN LIITTYVIÄ JULKAISUJA

Ahonen, Jukka: Ongelmapelaajien haastattelututkimus. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 59, Helsinki, 2010.

Coleman, Sarah K. & Tommi Möykkynen & Annukka Jouppila & Susanna Koskelainen & Claudio Rivera & Esa R. Korpi & Kari Keinänen: Agonist occupancy is essential for forward trafficking of AMPA receptors. *The Journal of Neuroscience* 14; 29 (2): 303–12, 2009.

Ehrling, Leena: Motivoivan haastattelun analyysi kahdella eri menetelmällä. Teoksessa *Haastattelun analyysi* (toim. J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen), Vastapaino: Tampere, 2010.

Ekblad, Mikael & Jyrki Korkeila & Riitta Parkkola & Helena Lapinleimu & Leena Haataja & Liisa Lehtonen: PIPARI Study Group. Maternal smoking during pregnancy and regional brain volumes in preterm infants. *Journal of Pediatrics* 156 (2): 185–90, 2010.

Ekblad, Mikael & Mika Gissler & Liisa Lehtonen & Jyrki Korkeila: Prenatal smoking exposure and the risk for psychiatric morbidity into young adulthood. *Archives of General Psychiatry* 67 (8): 841–9, 2010.

Halme, Jukka T. & Kaija Seppä & Hannu Alho & Kari Poikolainen & Sami Pirkola & Mauri Aalto: Alcohol consumption and all-cause mortality among elderly in Finland. *Drug and Alcohol Dependence* 106, 212–218, 2010.

Herttua, Kimmo: The effects of the 2004 reduction in the price of alcohol on alcohol-related harm in Finland: A natural experiment based on register data. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos, 2010. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-226-051-2> (Väitöskirja).

Herttua, Kimmo & Pia Mäkelä & Pekka Martikainen: The effects of a large reduction in alcohol prices on hospitalisations related to alcohol: a population-based natural experiment. *Addiction* 2010 Nov 17. doi: 10.1111/j.1360-0443.2010.03296.x. [Epub ahead of print].

Hirvonen, Marke: The Role of European Policy on Illicit Drugs in the Construction of the Public Domain. Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis; 151. ISBN 978-951-44-8046-1 (Väitöskirja).

Härkönen, Janne & Esa Österberg: Miten alkoholiin on suhtauduttu ennen ja nyt? Kirjassa: Mäkelä Pia, Mustonen, Heli ja Tigerstedt, Christoffer: Suomi juo – Suomalaisien alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2000. ISBN 978-952-245-268-9 (painettu), ISBN 978-952-245-269-6 (verkko). Yliopistopaino, Helsinki, 2010.

Härkönen, Janne & Pia Mäkelä: Changes in the norms guiding alcohol use in the Finnish general population over the past 40 years. *Addiction Research and Theory*, August 18 (4): 392–408, 2010.
<http://informahealthcare.com/toc/art/18/4>

Kollom, Kerstin: Estonian non-governmental organisations in alcohol policy planning. *Nordic Studies On Alcohol And Drugs* 27 (2): 165–182, 2010.

Kailanto, Sanna: Interactions of Nandrolone and Psychostimulant Drugs on Central Monoaminergic Systems. National Institute for Health and Welfare, Research 20, Helsinki, 2010. (Väitöskirja).

Kotronen, A & H. Yki-Järvinen & S. Männistö & L. Saarikoski & E. Korpi-Hyövälti & H. Oksa & J. Saltevo & T. Saaristo & J. Sundvall & J. Tuomilehto & M Peltonen: Non-alcoholic and alcoholic Fatty Liver Disease – two Diseases of Affluence associated with the Metabolic Syndrome and Type 2 Diabetes: the FIN-D2D Survey. *BMC Public Health* 2010, 10:237.

Kouvonen, Petra: Re-negotiating Personal Integrity in Finnish Child Welfare. *The International Journal of Children's Rights*, 18 (1): 111–125(15), 2010.

Kuusisto, Katja: Kolme reittiä alkoholismista toipumiseen. *Acta Universitatis Tamperensis* 1492. Tampere University Press, 2010. (Väitöskirja).

Matilainen, Riitta: Mitä rahapelaaminen kertoo suomalaisten historiasista? *Tieteessä tapahtuu* (1): 16–22, 2010.

Poikolainen, Kari: Heavy alcohol intake episodes: determinants and interventions. In: Philippe de Witte, ed. *New frontiers in alcohol and health*. Louvain, Belgique: Presses Universitaires de Louvain, pp. 21–40, 2010.

Saarnio, Pekka: Big five personality traits and interpersonal functioning in female and male substance abuse therapists. *Substance Use & Misuse* 45(10): 1463–1473, 2010.

Saarnio, Pekka: Personality traits and interpersonal functioning in substance abuse therapists with and without personal recovery status. *Alcoholism Treatment Quarterly* 28(4): 451–463, 2010.

MANNERHEIMINTIE 164a, HELSINKI

PL 30, 00271 HELSINKI

www.alkoholitutkimussatio.fi